

Євген Суп

Євген Суп,

кандидат юридичних наук,
докторант Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф.
М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України
м. Харків, Україна;
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-6912-2157>,
e-mail: s.ye.7170@gmail.com

Підходи до криміналістичної класифікації кримінальних правопорушень проти правосуддя

Недостатність наукового розроблення проблематики криміналістичної класифікації кримінальних правопорушень проти правосуддя актуалізувала потребу їх ґрунтовного дослідження. Тому метою статті стало розроблення криміналістичної класифікації кримінальних правопорушень проти правосуддя. На підставі узагальнення напрацювань науковців у галузі кримінального права та криміналістів, запропоновано класифікацію кримінальних правопорушень проти правосуддя, побудовану за видом кримінально протиправної діяльності. У цій класифікації виокремлено базові кримінальні правопорушення, споріднені, супутні та інші. Інші кримінальні правопорушення суттєво вирізняються від визначених груп, адже вчиняються професійними учасниками судочинства. З огляду на складність пізнавальної діяльності слідчого в цих кримінальних правопорушеннях, перспективи подальших досліджень визначено як розроблення науково обґрунтованих рекомендацій розслідування кримінальних правопорушень проти правосуддя, що вчиняються професійними учасниками судочинства.

Ключові слова: кримінальне провадження, криміналістична класифікація, кримінальне правопорушення, правосуддя, злочин, криміналістична методика.

Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Disclaimer

The funder had no role in the study design, data collection and analysis, decision to publish, or preparation of the manuscript.

Contributors

The author contributed solely to the intellectual discussion underlying this paper, case-law exploration, writing and editing, and accept responsibility for the content and interpretation.

Declaration of Competing Interest

The author declare that they have no conflict of interest.

Постановка наукової проблеми. Формулювання науково обґрунтованих рекомендацій щодо розслідування кримінальних правопорушень проти правосуддя необхідно здійснювати з дотриманням принципів комплексності, об'єктивності, правової визначеності та ін. Сприяє реалізації цих завдань криміналістична класифікація кримінальних правопорушень, яка на підставі розподілу їх за кримінально-правовими та криміналістичними ознаками забезпечує диференціацію їх на окремі групи, підгрупи, види тощо.

У теорії сучасної криміналістики криміналістична класифікація кримінальних правопорушень проти правосуддя досі залишається поза комплексною увагою вчених. Не сформовано також комплексних рекомендацій щодо їх розслідування, що актуалізує потребу активізації наукових розвідок у межах окреслених питань.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Окремі підходи до класифікації кримінальних правопорушень проти правосуддя, зокрема, і криміналістичної, відображено в роботах С. О. Книженко¹, В. М. Шепітька² та ін. Ураховуючи, що окреслені напрацювання в межах визначеного нами предмету дослідження не є чисельними, вважаємо за по-

¹ Книженко С. О. Криміналістична класифікація злочинів проти правосуддя. *Право і безпека*. 2013. № 1 (48). С. 113-118.

² Шепітько М. В. Теоретико-методологічні засади формування системи протидії злочинам у сфері правосуддя : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08, 12.00.09. Харків, 2018. 42 с.

Yevhen Sup

APPROACHES TO FORENSIC
CLASSIFICATION OF
CRIMINAL OFFENCES
AGAINST JUSTICE

The lack of scientific development of issues related to the forensic classification of criminal offenses against justice has necessitated an in-depth study of these questions. The aim of this article is therefore to develop a forensic classification of criminal offenses against justice. Based on the generalization of developments by criminal law specialists and criminologists, the author proposes a classification of criminal offenses against justice based on the type of criminal activity. This classification distinguishes between basic criminal offenses, related offenses, connected offenses and other criminal offenses. Other criminal offenses are clearly distinguishable from these groups, as they are committed by professionals involved in the judicial process. Given the complexity of the investigator's cognitive activity in these criminal offenses, the author identifies prospects for future research such as the development of scientifically sound recommendations for investigating criminal offenses against justice committed by professional participants in court proceedings.

Keywords: criminal procedures, forensic classification, criminal offence, justice, crime, forensic methodology.

трібне заглибитися в розроблення класифікаційних підстав. Вагомими у питаннях проведення криміналістичної класифікації злочинів і кримінальних проступків є розробки В. О. Гусевої³, В. А. Журавля⁴, О. В. Пчеліної⁵, Р. Л. Степанюка⁶, В. В. Тищенко⁷, В. Ю. Шепітька, В. М. Шевчука⁸, Б. В. Щура⁹ та багатьох інших.

Мета статті — розробити криміналістичну класифікацію кримінальних правопорушень проти правосуддя.

Викладення основного матеріалу дослідження. Більшість наук кримінально-правового циклу використовують класифікацію як метод наукового дослідження. Теорія кримінального права розуміє класифікацію злочинів як поділ їх на відносно відокремлені групи, залежно від характеру і ступеня суспільної небезпеки, що дозволяє їх розподілити на роди, групи злочинів, види. У криміналістиці класифікація злочинів традиційно будувалася з урахуванням системи кримінального закону, тобто за ознаками родового об'єкту окремої групи кримінально-караних діянь. У подальшому підходи вчених удосконалювалися і більшість з них погоджується з підходом щодо одночасного врахування і кримінально-правових, і криміналістичних критеріїв при побудові криміналістичних класифікацій кримінальних правопорушень. Ми також дотримуємося такого підходу, оскільки врахування кримінально-правових ознак кримінальних правопорушень, на нашу думку, забезпечує практичну спрямованість розроблюваної класифікації, її невіддільність від законодавчих принципів, а криміналістичні ознаки — наділяють її відповідним значенням для задоволення потреб криміналістичного вчення.

Водночас такий наш підхід жодною мірою не спростовує вагомості значення кримінально-правових характеристик для класифікації кримінальних правопорушень у методиці, адже як слушно зауважив О. Н. Колесніченко, те, що окремі криміналістичні методики розслідування визначають переважно криміналістичні ознаки, ще не виключає основоположного впливу на неї кримінально-правових положень¹⁰.

Отже, слушною є позиція, що «чистої» криміналістичної класифікації не існує.

Це зумовлено тим, що поняття «кримінальне правопорушення» сягає своїм корінням у кримінальне законодавство. Внаслідок цього криміналістична класифікація об'єднує як характеристики, які мають власне кримінально-правову природу, так і ознаки, притаманні кримінальним

³ Гусева В. О. Криміналістична класифікація кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством, елементи їх криміналістичних характеристик. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2022. № 3 (99). С. 242-252. URL : <https://doi.org/10.33766/2524-0323.99.242-252>; Гусева В. О. Криміналістична класифікація злочинів, сучасний стан наукового забезпечення та перспективи подальших досліджень. *National law journal: theory and practice*. 2019. № 3 (37). С. 151-156; Гусева В. О. Криміналістична класифікація злочинів: наукове та практичне значення. *Правові горизонти*. 2019. № 16. С. 69-75.

⁴ Журавель В. А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції : монографія. Харків : Апостіль, 2012. 304 с.

⁵ Пчеліна О. В. Криміналістична класифікація злочинів. *Право і суспільство*. 2014. № 6.1 (2). С. 304-309.

⁶ Степанюк Р. Л. Криміналістична класифікація злочинів, що вчиняються в бюджетній сфері України. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2010. № 4 (51). Ч. 1. С. 175-180.

⁷ Тищенко В. В. Концептуальні основи розслідування корисливо-насильницьких злочинів : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2003. 34 с.

⁸ Шевчук В. М. Формування та реалізації криміналістичної методики розслідування корупційних кримінальних правопорушень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 450-455.

⁹ Щур Б. В. Теоретичні основи формування та застосування криміналістичних методик : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2011. 407 с.

¹⁰ Колесніченко А. Н. Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений : текст лекции. Харьков : Юрид. ин-т, 1976. С. 14.

ANSÄTZE ZUR KRIMINALISTISCHEN KLASSIFIZIERUNG VON STRAFTATEN GEGEN DIE JUSTIZ

Aufgrund der fehlenden wissenschaftlichen Entwicklung von Fragen im Zusammenhang mit der kriminalistischen Klassifizierung von Straftaten gegen die Justiz ist es notwendig, diese Fragen eingehend zu untersuchen. Ziel dieses Artikels ist es daher, eine kriminalistische Klassifizierung von Straftaten gegen die Justiz zu entwickeln. Auf der Grundlage der Verallgemeinerung der Entwicklungen von Strafrechtlern und Kriminologen schlägt der Autor eine Klassifizierung der strafrechtlichen Straftaten gegen die Justiz vor, die auf der Art der kriminellen Aktivität basiert. Diese Klassifizierung unterscheidet zwischen grundlegenden strafrechtlichen Straftaten, damit zusammenhängenden Straftaten, damit zusammenhängenden Straftaten und sonstigen strafrechtlichen Straftaten. Die sonstigen Straftaten unterscheiden sich deutlich von diesen Gruppen, da sie von Berufstätigen begangen werden, die am Gerichtsverfahren beteiligt sind. Angesichts der Komplexität der kognitiven Aktivität des Ermittlers bei diesen Strafdelikten nennt der Autor als Perspektiven für die künftige Forschung die Entwicklung wissenschaftlich fundierter Empfehlungen für die Untersuchung von Straftaten gegen die Justiz, die von professionellen Teilnehmern am Gerichtsverfahren begangen werden.

Schlüsselwörter: Strafverfahren, kriminalistische Klassifikation, Straftat, Justiz, Verbrechen, kriminalistische Methodik.

правопорушенням з точки зору криміналістики¹¹. Таким чином, підхід за якого при побудові криміналістичної класифікації кримінальних правопорушень будуть враховуватися і класифікації, розроблені представниками інших наук кримінально-правового циклу, не позбавлений логіки.

У теорії кримінального права неодноразово висвітлювалися підходи щодо класифікації злочинів проти правосуддя. Так С. А. Кузьмін, аналізуючи склади злочинів, передбачених Розділом XVIII Кримінального кодексу України, запропонував доцільний поділ цих злочинів на дві окремі групи:

Злочини проти правосуддя, що вчиняються службовими особами — представниками органів влади.

Злочини проти правосуддя, які здійснюються іншими особами¹².

У дослідженні М. І. Хавронюка відображено більш ускладнену класифікацію. Зважаючи на особливості суб'єкта злочину, автор запропонував поділити злочини на кілька окремих підгруп:

злочини, які скоюють службові особи, що виконують або забезпечують функції правосуддя (статті 371, 372, 373, 374, 375, 376-1, 380, 381, 381-1, частина 2 статті 387 КК України);

злочини, учинені засудженими або особами, які перебувають під вартою (статті 389, 389-1, 390, 391, 392, 393, 394, 395 КК України);

правопорушення, скоєні іншими учасниками провадження (статті 383, 384, 385, частина 1 статті 387 КК України);

злочини, що вчиняються особами, які не є учасниками кримінального провадження (статті 376, 377, 378, 379, 382, 386, 388, 396, 397, 398, 399, 400 КК України)¹³. Такий підхід, мабуть, отримав найбільше визнання в науковій спільності, оскільки знайшов відображення в роботах багатьох послідовників¹⁴.

М. І. Бажанов розробив класифікацію злочинів проти правосуддя, ґрунтуючись на єдності безпосередніх об'єктів і відповідних правовідносин, що забезпечують:

належне функціонування органів дізнання, слідства та прокуратури у сфері кримінального судочинства;

ефективну діяльність суду з реалізації правосуддя;

роботу органів, відповідальних за виконання рішень, вироків і покарань¹⁵. Згодом, деталізуючи свій підхід до систематизації злочинів проти правосуддя, вчений запропонував враховувати не лише безпосередні об'єкти, а й положення Конституції України. У завершеній формі ця класифікація охоплює злочини, що посягають на: 1) правовідносини, які забезпечують дотримання конституційних принципів діяльності органів розслідування, прокуратури та суду; 2)

¹¹ Гусева В. О. Криміналістична класифікація злочинів, сучасний стан наукового забезпечення та перспективи подальших досліджень. *National law journal: theory and practice*. 2019. № 3 (37). С. 151-156.

¹² Кузьмін С. А. Іноземець як спеціальний суб'єкт злочинів проти правосуддя. *Вісник прокуратури*. 2009. № 5. С. 61.

¹³ Дудоров О. О. Кримінальне право : навчальний посібник / за заг. ред. М. І. Харонюка. Київ : Ваіте, 2014. С. 791.

¹⁴ Кузнецов В. В. Кримінальна відповідальність за притягнення завідомо невинуватої особи : монографія / В. В. Кузнецов, М. В. Сийлюкі / за заг. ред. д. ю. н., проф. В. І. Шакуна; передмова Г. О. Усатого. Ужгород: ЗакДУ, 2011. 284 с.; Мірошніченко С. С. Злочини проти правосуддя: теорія та практика протидії : монографія. Київ : ПАТ «ПВК «Десна», 2012. 432 с.

¹⁵ Бажанов М. І. Злочини проти правосуддя: консп. лекцій. Харків : НЮАУ, 1996. С. 4.

правовідносини, що гарантують безпеку, честь та гідність суддів або засідателів; 3) правовідносини, які забезпечують отримання достовірних доказів і правдивих висновків у справі; 4) правовідносини, спрямовані на своєчасне розкриття та припинення злочинів; 5) правовідносини, які забезпечують виконання вироків, рішень суду та призначених покарань¹⁶.

М. В. Шепітько узагальнюючи підходи вчених наголосив на доцільності виокремлення таких груп злочинів проти правосуддя:

1) злочини, що посягають на суспільні відносини, пов'язані із забезпеченням реалізації конституційних принципів діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду (статті 371, 372, 374, 375, 376, 376-1, 397 КК України);

2) злочини, які порушують суспільні відносини, що забезпечують всебічне, повне, об'єктивне та неупереджене розслідування кримінальних справ (статті 373, 383, 384, 385, 386 КК України);

3) злочини, спрямовані на порушення суспільних відносин:

а) що гарантують отримання компетентними органами достовірної інформації про вчинення злочину та доказів, а також встановлення об'єктивної істини у кримінальному провадженні;

б) у сфері кримінального правосуддя, що забезпечують отримання достовірних даних, дотримання належного процесуального порядку збору доказів, а також своєчасне припинення та розкриття злочинів;

4) злочини, пов'язані з невиконанням судових рішень (статті 382, 388, 389, 389-1 КК України), або ті, що порушують суспільні відносини, спрямовані на забезпечення належного виконання судових рішень;

5) злочини, що порушують нормальну діяльність органів і установ виправної системи, або ті, що стосуються порушення порядку роботи установ кримінально-виконавчої системи у частині забезпечення виконання судових рішень (статті 390-393 КК України)¹⁷.

Криміналісти, на відміну від науковців у галузі кримінального права, ураховують у своїх класифікаціях не тільки ознаки родового, видового та безпосереднього об'єкту цих кримінально-караних діянь. С. О. Книженко, яка ґрунтовно займається розробкою проблематики протидії у сфері правосуддя, зважала на ознаки особи злочинця та характеристики потерпілого, спосіб учинення злочинів досліджуваної групи, мотиви та наслідки злочину. За такими критеріями авторкою виокремлено аж шість груп злочинів проти правосуддя, серед яких:

1. Злочини, пов'язані з насильством або знищенням (пошкодженням) майна осіб, залучених до правосуддя. Ця група об'єднує злочини, які вчиняються шляхом насильства або пошкодження (знищення) майна, де потерпілими виступають особи, діяльність яких пов'язана із здійсненням правосуддя. Злочинці можуть бути будь-якого віку, статі, соціального чи службового статусу. Наслідками таких злочинів є фізична або матеріальна шкода, завдана потерпілим.

2. Злочини, скоєні суддями, представниками правоохоронних органів або іншими уповноваженими особами через порушення порядку правосуддя.

Yevhen Sup

APPROCHES DE LA CLASSIFICATION CRIMINALISTIQUE DES INFRACTIONS PÉNALES CONTRE LA JUSTICE

L'absence de développement scientifique des questions liées à la classification criminalistique des infractions pénales contre la justice a rendu nécessaire une étude approfondie de ces questions. L'objectif de cet article est donc d'élaborer une classification criminalistique des infractions pénales contre la justice. Sur la base de la généralisation des développements des spécialistes du droit pénal et des criminologues, l'auteur propose une classification des infractions pénales contre la justice basée sur le type d'activité criminelle. Cette classification distingue les infractions pénales de base, les infractions connexes, les infractions pénales. Les autres infractions pénales se distinguent nettement de ces groupes, car elles sont commises par des professionnels participant au processus judiciaire. Étant donné la complexité de l'activité cognitive de l'enquêteur dans ces infractions pénales, l'auteur identifie les perspectives de recherche future comme le développement de recommandations scientifiques fondées pour enquêter sur les infractions pénales contre la justice commises par des participants professionnels aux procédures judiciaires.

Mots clés : procédures pénales, classification criminalistique, infraction pénale, justice, crime, méthodologie criminalistique.

¹⁶ Бажанов М. І. Указана праця. С. 7-8.

¹⁷ Шепітько М. В. Теоретико-методологічні засади формування системи протидії злочинам у сфері правосуддя : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08, 12.00.09. Харків, 2018. С. 297-298.

**PODEJŚCIA DO
KRYMINALISTYCZNEJ
KLASYFIKACJI PRZESTĘPSTW
PRZECIWKO WYMIAROWI
SPRAWIEDLIWOŚCI**

Brak naukowego opracowania zagadnień związanych z kryminalistyczną klasyfikacją przestępstw przeciwko wymiarowi sprawiedliwości spowodował konieczność dogłębnego zbadania tych kwestii. Celem niniejszego artykułu jest zatem opracowanie kryminalistycznej klasyfikacji przestępstw przeciwko wymiarowi sprawiedliwości. Opierając się na uogólnieniach dokonanych przez specjalistów prawa karnego i kryminologów, autor proponuje klasyfikację przestępstw przeciwko wymiarowi sprawiedliwości w oparciu o rodzaj działalności przestępczej. Klasyfikacja ta różnicuje podstawowe przestępstwa kryminalne, przestępstwa powiązane i inne przestępstwa kryminalne. Inne przestępstwa kryminalne wyraźnie odróżniają się od tych grup, ponieważ są popełniane przez profesjonalistów zaangażowanych w proces sądowy. Biorąc pod uwagę złożoność aktywności poznawczej śledczego w tych przestępstwach, autor określa przyszłe perspektywy badawcze, takie jak opracowanie naukowo uzasadnionych zaleceń dotyczących badania przestępstw przeciwko wymiarowi sprawiedliwości popełnionych przez profesjonalnych uczestników postępowania sądowego.

Słowa kluczowe: postępowanie karne, klasyfikacja kryminalistyczna, przestępstwo, wymiar sprawiedliwości, przestępstwo, metodologia kryminalistyczna.

Ця категорія охоплює правопорушення, які вчиняються шляхом відхилення від встановленого порядку здійснення чи забезпечення правосуддя. Відповідальними за ці злочини є спеціально уповноважені особи, а потерпілими — учасники кримінального судочинства або ті, хто сприяє його реалізації. Наслідки можуть включати незаконне позбавлення волі, шкоду здоров'ю чи навіть смерть потерпілого.

3. Злочини, скоєні засудженими чи затриманими через порушення порядку відбування покарання або утримання під вартою. До цієї групи належать злочини, вчинені шляхом порушення правил або умов відбування покарання. Вони здійснюються засудженими чи особами, які перебувають під вартою, включно з тими, хто проходить примусове лікування. Наслідки таких злочинів полягають у тому, що покарання або лікування не виконуються належним чином.

4. Злочини, що включають незаконне втручання у діяльність судових органів чи вплив на учасників судочинства. Ці злочини характеризуються: злочинцями, які не займаються правосуддям, але своєю діяльністю заважають його здійсненню; способом — незаконне втручання або вплив, не пов'язаний із насильством чи пошкодженням майна; мотивами — перешкоджання встановленню істини у кримінальному провадженні; наслідками — будь-яка шкода, крім фізичної чи матеріальної.

5. Злочини, скоєні свідками, потерпілими або іншими особами через перешкоджання встановленню істини у справі. Ця група охоплює злочини, об'єднані за способом (перешкоджання встановленню істини) та особою злочинця — це ті, хто має сприяти правосуддю. Мотиви та наслідки можуть бути різноманітними.

6. Злочини, пов'язані з невиконанням судових рішень. Ця категорія злочинів об'єднується за способом (ігнорування судових рішень) та особою злочинця — це службові особи чи інші особи, які за законом зобов'язані виконувати судові рішення. Мотиви й наслідки таких злочинів також можуть бути різними¹⁸. З огляду на проведену авторкою диференціацію зауважимо, що не в кожній групі відобразилися одні й ті ж самі класифікаційні підстави. Так, наприклад, група злочинів, скоєних свідками, потерпілими чи іншими особами задля перешкоджання встановленню істини у справі визначена і на підставі процесуального статусу суб'єкта злочину, і об'єкта посягання, а ті, що пов'язані з невиконанням судових рішень лише вказують на об'єкт посягання і спосіб учинення. Додаткова деталізація певних груп злочинів тими ознаками, що закріплені в національній доктрині кримінального права, суттєво не впливає на класифікаційні завдання. Тому вважаємо за потрібне розробити авторську класифікацію кримінальних правопорушень проти правосуддя.

Передусім зауважимо, що нашу увагу привертає позиція С. С. Чернявського та Р. С. Довбаша, котрі пропонують здійснювати поділ злочинів, пов'язаних із незаконним відшкодуванням податку на додану вартість, урахуваючи їх кримінально-правові характеристики та криміналістичні особливості, на три категорії: базові, споріднені та супутні. Цей підхід може бути визнаватися оптимальним і може бути покладено в класифікацію кримінальних правопорушень

¹⁸ Книженко С. О. Криміналістична класифікація злочинів проти правосуддя. *Право і безпека*. 2013. № 1 (48). С. 113-118.

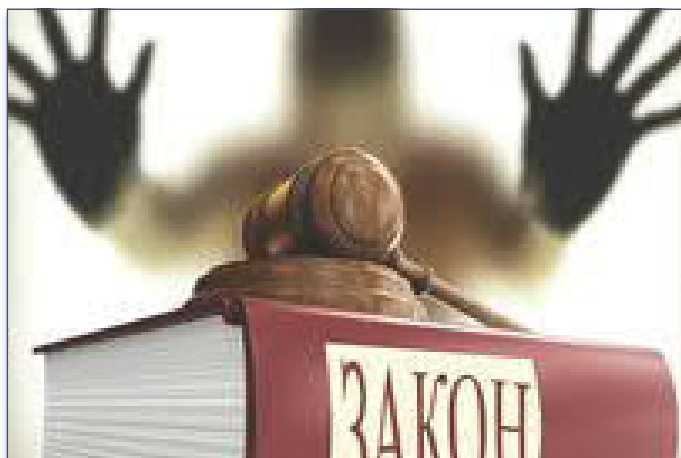
залежно від значення протиправних дій у конкретній сфері життєдіяльності людини.

Базові кримінальні правопорушення є ключовим елементом механізму кримінально протиправної діяльності. До цієї категорії необхідно віднести найбільш поширені кримінальні правопорушення, які визначають основний напрям протиправної поведінки індивіда чи групи осіб та забезпечують досягнення злочинної мети. До таких належать передусім кримінальні проступки і нетяжкі злочини, а саме: невиконання судових рішень (ст. 382 КК України); завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину (ст. 383 КК України); введення в оману суду або іншого уповноваженого органу (ст. 384 КК України); ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі (ст. 389 КК України); невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників (ст. 390-1 КК України); порушення правил адміністративного нагляду (ст. 395 КК України).

Головна причина об'єднання цих кримінальних правопорушень є їх поширеність у механізмі кримінально протиправної діяльності, спрямованої на перешкодження реалізації цілей правосуддя (встановленню об'єктивної істини та виконання судових рішень). Також спільними ознаками цих кримінальних правопорушень є загальний суб'єкт злочину, окремі складові способу, що дозволяє розглядати їх сукупно для створення єдиних методичних рекомендацій, наприклад, алгоритмів для фахівців під час проведення слідчих (розшукових) дій.

Споріднені кримінальні правопорушення виступають як такі, що можуть бути вчинені з метою реалізації цілі перешкодити правосуддю, реалізації його завдань. До таких ми відносимо: відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків (ст. 385 КК України); перешкодження з'явленню свідка, потерпілого, експерта, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку (ст. 386 КК України); незаконні дії щодо майна, на яке накладено арешт, заставлено-го майна або майна, яке описано чи підлягає конфіскації (ст. 388 КК України); умисне невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості (ст. 389-1 КК України); злісне ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт, (ст. 389-2 КК України); ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та у виді позбавлення волі (ст. 390 КК України); злісна непокірність вимогам адміністрації установи виконання покарань (ст. 391 КК України); дії, що дезорганізують роботи установи виконання покарань (ст. 392 КК України); втеча з місця позбавлення волі або з-під варти (ст. 393 КК України); втеча із спеціалізованого лікувального закладу (ст. 394 КК України); приховування злочину (ст. 396 КК України). Ці кримінальні правопорушення є менш поширеними, ніж попередні, однак також пов'язані з невиконанням судових рішень і спрямовані на перешкодження встановленню істини у справі.

Супутні кримінальні правопорушення, хоча й мають певну схожість із базовими, однак вирізняються низкою кримінально-правових та криміналістичних особливостей. До таких належать, зокрема: втручання в діяльність судових органів (ст. 376 КК України); погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного (ст. 377 КК України); умисне знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного (ст. 378 КК України); посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із

здійсненню правосуддя (ст. 379 КК України); втручання в діяльність захисника чи представника особи (ст. 397 КК України); погроза або насильство щодо захисника чи представника особи (ст. 398 КК України); умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи (ст. 399 КК України); посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, ст. 400 КК України); представництво в суді без повноважень (ст. 400-1 КК України).

Також у цій групі кримінальних правопорушень слід виокремити низку інших кримінальних правопорушень — кримінальні правопорушення, що вчиняються професійними учасниками судочинства. До них належать: завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою (ст. 371 КК України); притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності (ст. 372 КК України); примушування давати показання (ст. 373 КК України); порушення права на захист (ст. 374 КК України); постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови (ст. 375 КК України); незаконне втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя (ст. 376-1 КК України); розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист (ст. 381 КК України); розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування (ст. 387 КК України). Виокремлені кримінальні правопорушення в цій групі суттєво відрізняються від інших, зокрема, за суб'єктом кримінального правопорушення, способом учинення, спрямованістю умислу та наслідками, а також іншими ознаками. Окреслену групу кримінальних правопорушень проти правосуддя називають як ту, що вчинена професійними учасниками судочинства. До їх скоєння причетні переважно службові особи, зокрема, слідчі, дізнавачі, прокурори, працівники оперативних підрозділів та ін., тобто особи рівень правової обізнаності яких щодо методів і специфіки кримінальної процесуальної діяльності є професійним, а це зумовлює складність пізнавальної діяльності слідчих, реалізовану під час розслідування цих кримінальних правопорушень.

Запропонована класифікація кримінальних правопорушень, побудована за видом кримінально протиправної діяльності, дозволяє логічно розмежувати та структурувати діяння зі схожою природою і напрямом злочинного умислу. Такий підхід сприяє подальшій деталізації кримінальних правопорушень за криміналістично значущими ознаками, визначенню елементів їхньої криміналістичної характеристики. Це, своєю чергою, дозволяє створювати сучасні рекомендації щодо тактики проведення конкретних слідчих (розшукових) дій.

Подальший поділ досліджуваних нами кримінальних правопорушень доцільно здійснювати з використанням криміналістичних критеріїв. Це надасть можливість сформувати групи та підгрупи кримінальних правопорушень із чітко вираженими інформаційними характеристиками, що визначатимуть специфіку завдань, версій і пошукової роботи слідчого. Криміналістичні ознаки, які лежатимуть в основі таких класифікацій, стануть фундаментальними для дослідження криміналістичних характеристик кримінальних правопорушень і практичних розробок у сферах розслідування, розкриття та попередження злочинів.

Висновки. Недостатність наукового розроблення проблематики криміналістичної класифікації кримінальних правопорушень проти правосуддя актуалізувала потребу їх ґрунтовного дослідження. На підставі узагальнення напрацювань науковців у галузі кримінального права та криміналістів, запропоновано класифікацію кримінальних правопорушень проти правосуддя, побудовану за видом кримінально протиправної діяльності. У цій класифікації виокремлено базові кримінальні правопорушення, споріднені, супутні та інші. Інші кримінальні правопорушення суттєво вирізняються від інших груп, адже вчиняються професійними учасниками судочинства. З огляду на складність пізнавальної діяльності слідчого в цих кримінальних правопорушеннях, перспективи подальших досліджень визначено як розроблення науково обґрунтованих рекомендацій розслідування кримінальних правопорушень проти правосуддя, що вчиняються професійними учасниками судочинства.

References

- Bazhanov, M. I. (1996). *Zlochyny proty pravosuddia: konsp. leksii*. Kharkiv : NIuAU. 29 s. [in Ukrainian].
- Dudorov, O. O. (2014). *Kryminalne pravo : navchalnyi posibnyk* / O. O. Dudorov, M. I. Khavroniuk; za zah. red. M. I. Kharoniuka. Kyiv : Vaite. 791 s. [in Ukrainian].
- Husieva, V. O. (2019). Kryminalistychna klasyfikatsiia zlochniv, suchasnyi stan naukovoho zabezpechennia ta perspektyvy podalshykh doslidzhen. *National law journal: theory and practice*. № 3 (37). S. 151-156. [in Ukrainian].
- Husieva, V. O. (2019). Kryminalistychna klasyfikatsiia zlochniv: naukovе ta praktychne znachennia. *Pravovi horyzonty*. № 16. S. 69-75. [in Ukrainian].
- Husieva, V. O. (2021). Teoretychni osnovy metodyky rozsliduvannia zlochniv proty avtorytetu orhaniv derzhavnoi vlady u sferi pravookhoronnoi diialnosti : dys. ...d-ra yuryd. nauk: 12.00.09. Kharkiv. 538 s. [in Ukrainian].
- Husieva, V. O. (2022). Kryminalistychna klasyfikatsiia kryminalnykh pravoporushen, poviazanykh iz reiderstvom, elementy yikh kryminalistychnykh kharakterystyk. *Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav im. E. O. Didorenka*. № 3 (99). S. 242-252. <https://doi.org/10.33766/2524-0323.99.242-252>. [in Ukrainian].
- Knyzhenko, S. O. (2013). Kryminalistychna klasyfikatsiia zlochniv proty pravosuddia. *Pravo i bezpeka*. № 1 (48). S. 113-118. [in Ukrainian].
- Kolesnychenko, A. N. (1976). *Obshchye polozenyia metodyky rassledovaniia otdelnykh vydvov prestuplenyi: tekst lektsyi*. Kharkov : Yuryd. yn-t. 28 s. [in Ukrainian].
- Kuzmin, S. A. (2009). Inozemets yak spetsialnyi subiekt zlochniv proty pravosuddia. *Visnyk prokuratury*. № 5. S. 61. [in Ukrainian].
- Kuznetsov, V. V. (2011). *Kryminalna vidpovidalnist za prytyahnennia zavidomo nevynavatoi osoby : monohrafiia* / V. V. Kuznetsov, M. V. Syiploki / za zah. red. d. yu. n., prof. V. I. Shakuna; peredmov. H. O. Usatoho. Uzhhorod : ZakDU, 2011. 284 s. [in Ukrainian].
- Miroshnychenko, S. S. (2012). *Zlochyny proty pravosuddia: teoriia ta praktyka protydii : monohrafiia*. Kyiv : PAT «PVK «Desna». 432 s. [in Ukrainian].
- Pchelina, O. V. (2014). Kryminalistychna klasyfikatsiia zlochniv. *Pravo i suspilstvo*. № 6.1 (2). S. 304-309. [in Ukrainian].
- Shchur, B. V. (2011). Teoretychni osnovy formuvannia ta zastosuvannia kryminalistychnykh metodyk : dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.09. Kharkiv, 2011. 407 s. [in Ukrainian].
- Shepitko, M. V. (2018). Teoretyko-metodolohichni zasady formuvannia systemy protydii zlochnam u sferi pravosuddia : avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.08, 12.00.09. Kharkiv. 42 s. [in Ukrainian].
- Shepitko, M. V. (2018). Teoretyko-metodolohichni zasady formuvannia systemy protydii zlochnam u sferi pravosuddia : dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.08, 12.00.09. Kharkiv. S. 297-298. [in Ukrainian].
- Shevchuk, V. M. (2022). Formuvannia ta realizatsii kryminalistychnoi metodyky rozsliduvannia koruptsiinykh kryminalnykh pravoporushen. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 6. S. 450-455. [in Ukrainian].
- Stepaniuk, R. L. (2010). Kryminalistychna klasyfikatsiia zlochniv, shcho vchyniautsia v biudzhethnii sferi Ukrainy. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. № 4 (51). Ch. 1. S. 175-180. [in Ukrainian].
- Tishchenko, V. V. (2003). Kontseptualni osnovy rozsliduvannia koryslyvo-nasylnytskykh zlochniv : avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.09. Kharkiv. 34 s. [in Ukrainian].
- Zhuravel, V. A. (2012). Kryminalistychni metodyky: suchasni naukovy kontseptsii : monohrafiia. Kharkiv : Apostil. 304 s. [in Ukrainian].

Received by Editorial Board: 27.11.2024

Suggested Citation:

Суп, Є. (2024). Підходи до криміналістичної класифікації кримінальних правопорушень проти правосуддя. *Архів кримінології та судових наук*. 2 (10). 138-145. DOI: <https://doi.org/10.32353/acfs.10.2024.11>